

Marian Mychra

Suspensa

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 9/3-4, 255-285

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. MARIAN ALFONS MYRCHA

SUSPENSJA

Treść: § 1. Rozwój historyczny suspensy. — 1. Od czasów apostołskich do szóstego wieku. — 2. Od szóstego do dwunastego wieku. — 3. Od dwunastego wieku do soboru Trydenckiego. — 4. Od soboru Trydenckiego do Konstytucji Piusa IX „Apostolicae sedis” z dnia 12 października 1869 r. — 5. Od Piusa IX do Kodeksu Prawa Kanonicznego. — 6. Kodeks Prawa Kanonicznego.

§ 1. Rozwój historyczny suspensy

1. Od czasów apostołskich do szóstego wieku

W Kościele, od pierwszych chwil jego istnienia, stosowano dwie kary przeciwko duchownym popełniającym przestępstwa. Jedną z nich była depozycja, drugą — suspensa. Pierwsza była karą cięższą. Pozbawiała ona duchownego urzędu piastowanego przezeń. Druga zaliczana była do kar lżejszych. Mocą niej duchowny był zawieszany w urzędowaniu a nie pozbawiany tegoż. W rzeczywistości była ona złagodzeniem pierwszej sankcji karnej¹.

Uprawnienie Kościoła do wymiaru suspensy opiera się na pozytywnym prawie Bożym, udzielonym przez Chrystusa Pana św. Piotrowi², a w szczególności w pierwszym liście św. Pawła

¹ Por Nov. 123, c.1, 2, 10; Kober F., *Die Suspension der Kirchen-diener*, Tübingen 1862, 1—29; Reiner E., *Suspension of Clerics*, Washington D. C., 1937, 1—33; Hinschius P., *System des katholischen Kirchenrechts*, Berlin 1888, IV, 726 ss., 806 ss.; V Band, Berlin 1895, 61 ss.; Wernz F., *Jus decretalium*, Prati 1913, VI, 209, 210, n. 203; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, Parisiis-Neo Eboraci 1961 328—333; Roberti F., *De delictis et poenis*, ed. 2, Romae 1944, 452—465, n. 372; Crnica A., *Modificcationes in tractatu de censuris per Codicem J. C. introductae*, S. Mauritii Agaunensis 1919, 178—183.

² Por S. Mateusz, XVIII, 15: „Gdy twój brat zawini przeciwko tobie, idź i upomnij go w cztery oczy. Jeśli cię posłucha, pozyskasz brata swego. Jeśli zaś nie posłucha, weź ze sobą jeszcze jednego albo dwóch. żeby na słowie dwóch albo trzech świadków opierała się cała

do Tymoteusza: „Przeciwko prezbiterowi nie przyjmuj oskarżenia, chyba że na podstawie dwu albo trzech świadków. Grzeszących upominaj w obecności wszystkich, żeby i pozostali przejmowali się lękiem. Zaklinam cię wobec Boga i Chrystusa Jezusa i wybranych aniołów, abys tego przestrzegał bez uprzedzeń, nie powodując się w niczym stronniczością”³.

Władzę Kościoła do ustanawiania i stosowania środków karnych, w tym wypadku suspensy, można łatwo uzasadnić prawem naturalnym. W myśl tego ostatniego każda społeczność, a tymbardziej społeczność doskonała, posiada prawo mianowania własnych urzędników i określania ich praw i obowiązków. W wypadku gdyby powołani urzędnicy nadużywali udzielonych im uprawnień, społeczność, po przez swą władzę, może ich pozbawić piastowanego urzędu na pewien określony czas lub nawet na zawsze. Wymaga tego dobro społeczne. Urzędnicy, którym powierzona jest administracja, jeśli nadużywają swego urzędu, wyrządzają krzywdę społeczności i są jednocześnie zgorzeniem dla wiernych. W takich okolicznościach postulatem dobra społecznego jest usunięcie lub zawieszenie ich w czynnościach. Wyżej przytoczone racje uzasadniają w pełni prawo każdej społeczności do zawieszania w urzędowaniu czy też pozbawiania stanowisk urzędników nadużywających zaufania społecznego. Kościół jest społecznością doskonałą, a więc przysługuje mu to prawo, które jest udziałem każdej innej społeczności. Co więcej śmiało można powiedzieć, że uprawnienia te w jeszcze większym stopniu przysługują społeczności kościelnej z uwagi na jej przeznaczenie. Do zadań Kościoła należy realizowanie dobra nadprzyrodzonego poprzez środki nadprzyrodzone i kierowanie się w większej mierze, niż inne społeczności doskonałe, zasadami moralnymi. Ofiary składane przez szafarzy, posiadających skalane dusze przestępstwem nie mogą być miłe Bogu, ani też być zbudowaniem dla wier-

sprawa. Jeśli i tych nie posłucha, donieś Kościołowi. A jeśli nawet i Kościół nie posłucha, niech ci będzie jak poganin i celnik.” *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Poznań 1965, 1242*. Const. „Licet” Joannis XXII, d. 23 Oct. 1327; Gasparri P., *Codicis J. C. Fontes*, I, 36, n. 38; Michiels G., *De delictis et poenis*, I, 17; René M., *Le pouvoir coercitif de l'Evêque*, Québec 1946, 2—8.

³ I Tim. 5, 19—20, *Pismo św. Starego i Nowego Testamentu*, 1648.

⁴ Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 328; Roberti F., *De delictis et poenis*, 542, n. 372; Kober F., *Die Suspension der Kirchendiener*, 3, 4.

Wzory stosowania suspensy do swych urzędników znalazł Kościół w prawie hebrajskim i rzymskim. Zgodnie z prorocstwem Ezechiela⁵ kapłani za popełnienie przestępstwa bałwochwalstwa karani być mają depozycją: „Dlatego, że służyli im przed bożkami i stali się dla ludu izraelskiego pobudką do przewiny, dlatego podniosłem swą rękę przeciwko nim — wyrocznia Jahwe Pana — winni oni odpokutować za swoją winę. Nie będą się zbliżać do mnie po to, by służyć mi jako kapłani, nie będą się dotykać rzeczy świętych i rzeczy najświętszych — będą cierpieć swoją hańbę i pokutować za okropne czyny, których się dopuścili”. Karę suspensy przewiduje prawo to na kapłanów pojmujących nieprawą żonę⁶.

W prawie rzymskim najwyższy kapłan posiadał uprawnienie zawieszania w spełnianiu czynności kapłańskich na stałe lub na czas ściśle określony kapłanów za popełnione przez nich przestępstwa⁷. O uprawnieniach prefekta miasta suspendowania urzędników wspomina Ulpian⁸. Gaius za fałszywe oskarżenie o zniewagę przewiduje poza wygnaniem karę usunięcia z urzędu⁹. Ulpian omawiając urząd prokonsula wskazuje, że do uprawnień jego należy depozycja urzędników i zawieszanie na czas ściśle określony w wykonywaniu ich czynności¹⁰.

⁵ Proroctwo Ezechiela, 44, 12—13. Por. *Pismo św. Starego i Nowego Testamentu*, 1064.

⁶ Roberti F., *De delictis et poenis*, 453, n. 372; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 328, dop. 2; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 209, n. 203; Kober F., *Die Suspension...*, 3.

⁷ Por. Roberti F., *De delictis et poenis*, 452, n. 372; Michiels G., III, 328, dop. 2; Wernz F., VI, 209, n. 203; Kober F., *Die Suspension...*, 3.

⁸ Por. D. 1, 12, 1, § 13: „Et urbe *interdicere* Praefectus Urbi, et qua alia solitarum regionum potest, et negotiatione, et professione, et advocacyonibus, et foro, et ad tempus, et in perpetuum. *Interdicere* poterit et spectaculis et, si quem releget ab Italia, summovere eum etiam a provincia sua”.

⁹ Por. D. 47, 10, 43; „Gaius... Qui iniuriarum actionem per calumniam instituit, extra ordinem damnatur, id est exilium, aut relegationem, aut ordinis *amotionem* patiatur”.

¹⁰ Por. D. 48, 19, 8: „Ulpianus... aut damnus cum infamia, aut dignitatis aliquam depositionem, aut alicuius actus *prohibitionem*...”.

D. 48, 19, 9: „Idem... Moris est, advocacyonibus quoque Praesides *interdicere*; et nonnumquam in *perpetuum interdicunt*, nonnumquam ad tempus, vel annis metiuntur, vel etiam tempore, quo provinciam reunt...”.

D. 48, 19, 43: „Paulus... Imperator Antoninus Aurelio Atiliano rescripsit: Praeses ultra administrationis suae tempus *interdicere* alicui arte sua uti non potest...”.

Mając przed oczyma to, co wyżej było powiedziane, łatwo zrozumieć źródła dawnego prawa kanonicznego, w których jest mowa o depozycji i suspensie. Kanony apostołskie wymieniają obie kary¹¹. Synod w Ancyrze z 314 r. ustala sankcję karną suspensy na kapłanów, którzy składali ofiary bałwanom. W kanonie pierwszym zezwala kapłanom, którzy zaparli się wiary, po wypełnieniu przez nich szczerej pokuty, na zatrzymanie urzędu, lecz zabrania im składać Ofiarę Mszy św., głosić słowo boże i w ogóle spełniać jakiegokolwiek czynności kościelne związane z tym urzędem. Podobnie diakonom, dopuszczającym się tego samego przestępstwa, zabrania, w kanonie drugim, ofiarowywać chleb i wino, głosić słowo boże i wykonywać czynności święte związane z tym urzędem¹².

W czasach apostołskich św. K l e m e n s, pisząc do Koryntian, przyznaje społeczności chrześcijańskiej prawo do usuwania niegodnych kapłanów, lecz potępia ich za to, że stosowali je do niewinnych¹³. Św. C y p r i a n grozi, że użyje admońcji, na jaką zezwala mu Pan w wypadku, gdyby biskup Rogacjan w dalszym ciągu zezwalał na składanie ofiary przez duchownych, popełniających przestępstwa i radzi temuż biskupowi, ażeby buntowniczego diakona deponował, albo suspendował¹⁴.

W okresie od założenia Kościoła do szóstego wieku suspensa obejmowała zawieszenie w urzędzie i jednocześnie w wykonywaniu czynności, wypływających ze święceń kapłańskich lub diakańskich. Była to suspensa *ab officio et ab ordine*, czyli *suspensa totalna*¹⁵. Taki zakres suspensy był konsekwencją norm prawnych, wydanych na soborze Chalcedońskim w 451 roku w sprawie święceń. W myśl kanonu 6 tegoż soboru każdy duchowny święcony był zawsze dla ściśle określonego

¹¹ Canones apostolorum, c. 6.; Roberti F., n. 372, dop. 6; Reiner E., 3—4; Michiels G., III, 328.

¹² Por. Conc. Ancyranum, c. 1, 2, Mansi I., *Sacrorum concilio-rum nova et amplissima collectio*, Paris-Leipzig 1901, I, 514; Reiner E., *Suspension of Clerics*, 4; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 453 n. 372; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 328.

¹³ Por I Clemens ad Cor., c. 44, 47.

¹⁴ Por S. Cyprianus, ep. 9 et ep. 69 — Migne, P. L. IV, 253—254, dop. 4; Hinschius, IV, 371, dop. 9; Roberti, 454, n. 372; Michiels, III, 328.

¹⁵ Por. Michiels, III, 329; Roberti, 454, n. 372; Wernz, VI, 209, n. 203.

kościół z przydziałem urzędu w danym kościele¹⁶. Suspensæ uniemożliwiała obłożonemu tą karą korzystanie z praw przy należnych do posiadanego przezeń urzędu; nie pozbawiała go jednak utrzymania odpowiedniego dla stanu duchownego; nie dotyczyła natomiast praw, które są wspólne wszystkim wier- nym. Powodem jej wymiaru były najczęściej przestępstwa mniejsze, cięższe — karane były depozycją. Wymiar suspensy następował w zasadzie w formie kar odwetowych¹⁷, wyjąt- kowo w celu poprawy przestępcy¹⁸. Terminologia, jaką w tym okresie posługiwano się na określenie suspensy, była różna. Synod w Antiochii z 341 roku, Sobór Nicejski z 325 roku i sobór Chalcedoński posługują się na- stępującymi terminami:

ἀρχειν, μηκέτι λειτουργεῖν, ἀκοινωνητον εἶναι, χωρίζεσθαι τῆς ἱερατι- κῆς λειτουργίας.

Św. Cyprian oraz synody w Epaon z roku 517 i Orle- ański w roku 549 suspensę określają za pomocą słów: *absti- nere, admonere, suspendere*²⁰.

W omawianym okresie spotykamy ślady suspens częściowych. Sobór Nicejski w 325 roku w kanonie 8 wspomina o suspensie w urzędzie biskupim, nie naruszając

¹⁶ Por. Conc. Chalcedon, c. 6: „Nullum absolute ordinari nec presbyterum, nec diaconum, nec omnino aliquem qui sunt in ordine ecclesiastico nisi specialiter in ecclesia civitatis, vel pagi, martyrii, vel monasterii is qui ordinatur, designetur, Eos autem, qui absolute ordinantur, decrevit sancta synodus irritam ac invalidam habere eiusmodi manuum impositionem, et numquam execere ac operari posse ad eius qui ordinavit, inuriam, Mansi, 7, 362; Migne, P. L. 67, 172—173; Gracjan, D. LXX, c. 1; Zubka J., *Tytuł kanoniczny do święceń dla duchowieństwa świeckiego*, Lublin 1935, 34—41; Kober F., *Die Suspension...*, 220; Fuchs V., *Der Ordinationstitel*, Bonn 1930, 125; Hergenröther, *Die Reordinationen der alten Kirche*, ed. 2, Regensburg 1867, 321—376.

¹⁷ Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 328, 329.

¹⁸ Por. Roberti F., *De delictis et poenis*, 454, n. 372. Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 209, n. 203; Hinschius, II, 726, 806, V, 51 sq; Kober F., *Die Suspension...*, 6 sq., 19.

¹⁹ Por. Conc. Antioch. a. 341, c. 3, 5; Conc. Chalcedon, c. 2; Con. Nicaen., c. 2; Roberti F., *De delictis et poenis*, 453, n. 372; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 328, dop. 4; Kober F., *Die Suspension...*, 5, dop. 3.

²⁰ Por. S. Cyprianus, ep. 9, Migne, P. L. IV, 253—254, dop. 4; Conc. Epaon, c. 517, c. 4; Conc. Aurelian V, s. 549; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 453, n. 372; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 328, dop. 4; Kober F., *Die Suspension...*, 5, dop. 3.

praw kapłańskich²¹. Czwarty synod Kartagiński z roku 398 nakazuje biskupa pozbawić władzy święceń za udzielanie tychże bezprawnie: pokutującym lub ożenionym z wdową albo rozwódką, lub tym, którzy po raz drugi zawarli związek małżeński²². W tym czasie pojawia się kara pozbawiania dochodów kościelnych. Są to pierwsze wzmianki o suspensie „a beneficio”. O tego rodzaju karze wspomina św. Cyprian: Zabrania on duchownym, popełniającym pewne wykroczenia, pobierania miesięcznych dochodów z majątku kościelnego²³. Czwarty synod Kartagiński zakazuje wypłacać stypendia duchownym, którzy bez słusznej przyczyny nie brali udziału w nabożeństwach nocnych²⁴.

²¹ Zdania autorów są podzielone, czy w tym wypadku występuje kara czy przeszkoda (impedimentum). Kober F., *Die Suspension...*, 22, opowiada się za karą. Podobnie: Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 454; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 329. Pogląd ten uznaje należy za słuszny.

²² Por. D. 50, c. 55: „Ex penitentibus, quamvis sit bonus, tamen clericus non ordinetur... Si autem sciens episcopus ordinaverit talem, etiam ipse ab episcopatu suo ordinandi dum taxat potestate privetur. Simili sententiae subiacebit episcopus, si sciens ordinaverit clericum qui viduam aut repudiatam uxorem habuit aut secundam”. Kober F., *Die Suspension...*, 22; Hinschius, IV, 756; Wernz, VI, 209, n. 203; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 454, n. 372; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 329; Crinica, *Modificationes...*, 179.

²³ Por. S. Cyprianus, c. 28: „—interim se a divisione mensurnarum contineant, non quasi a ministerio ecclesiastico privati esse videantur, sed ut integris moribus ad nostram praesentiam differantur”. Migne, P. L. 4, 302; Roberti, 455; Michiels, III, 329.

²⁴ Por. Conc. Cartag. IV, c. 49; „Clericus qui absque corpusculi sui inaequalitate vigiliis deest, stipendiis privetur”. Mansi, 3, 995. U Gracjana w D. 91, 3.

Karą, która miała pewien związek z ekskomuniką i suspensą, była „*communio peregrina*”. Jest mowa o niej na synodzie w Riez w roku 439, w kanonie 3. Z przepisu tego wynika, że była ona karą znaną i dość szeroko stosowaną w praktyce. Wspominają o niej także synody: Agathense w roku 506, kanon 6; Ilerden w roku 524 i 546, kan. 16. Początkowo, zdaje się, było to zarządzenie czysto administracyjne, stosowane przez biskupa do obcych duchownych, następnie rozszerzone i na duchownych podległych władzy ordynariusza. Kara ta powodowała zakaz wykonywania funkcji z posiadanego urzędu przez duchownego oraz przyjmowania Komunii św. przez tegoż w sposób, jak to czynią osoby świeckie. Duchowny mógł być jednak przywrócony do dawnego stanu. Odnośnie tej sankcji karnej panuje rozbieżność zdań wśród autorów: jedni widzą w niej *suspense*, drudzy ekskomunikę inni depozycję. Kellner, *Bus-und Strafverfahren*, 73 zalicza ją do suspensy „a beneficio”; Kober F., *Die Suspension...*, 8, 9 uważa ją za karę pośrednią pomiędzy depozycją i suspensą; Hinschius P., *Kirchenrecht* IV, 734—736 dopatruje się całkowitego wykluczenia z Kościoła, co świadczyłoby o ekskomunice, a następnie widzi w niej i de-

2. Od szóstego do dwunastego wieku

W szóstym wieku spotykamy ściślejsze określenie suspensy, aczkolwiek nie zawsze dokładnie odróżnia się ją od ekskomuniki częściowej i od interdaktu zabraniającego wstępu do kościoła²⁵. Wyrażenia, jakich używa się na określenie suspensy, pozostają w dalszym ciągu różne, np. duchowni winni być „*a sacro ministerio segregari, prohiberi, vel officio sequestrari*, lecz najczęściej używa się słowa „*suspendi*”. Z pierwszym i drugim terminem spotykamy się w *Nowelach* Justyniana²⁶, z trzecim na synodzie w Orleanie w roku 538²⁷. Terminem „*suspendere*” posługują się synody w Epaon. w 517 roku, Orleanie w roku 538²⁸. Częściowe suspensy są w tym okresie częstym zjawiskiem. Zabraniają one wykonywania niektórych, a nie wszystkich funkcji złączonych z posiadaniem urzędem, lub wpływających z przyjętych święceń. Duchowni są suspendowani „*a sacerdotio*”, jak to wynika z postanowień synodu Orleańskiego z roku 541²⁹, „*ab officio*”, którym to terminem posługuje się synod Orleański z roku 549 i synod Vernense z roku 755³⁰, „*a divinis ministeriis*” jak oświadczone na synodzie Rzym-

pozycję; Reiner E. G., *Suspension of clerics*, 7, mniema, że była to raczej jakaś mniejsza ekskomunika. Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 454, dop. 5; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 329, dop. 3 nie wypowiadają swego poglądu na ten temat.

²⁵ Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 329; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 455, n. 372; Reiner E., *Suspension of clerics*, 9; Crinca A., *Modifications...*, 179—180.

²⁶ Por. Nov. 123, c. 1, § 2: „Sed etiam illum qui praeter hoc praesumpserit ordinare, segregari uno anno a sacro ministerio”. Nov. 123, c. 2: „...subiaceat poenae tam inannali prohibitione sacri ministerii, quam...”.

Nov. 123, c. 10: „si quis autem ex his hoc deliquerit, iubemus hunc in tribus annis a venerabili ministerio prohiberi”.

²⁷ Por. Conc. Aurelian. III, a. 533, c. 2: „ipse episcopus ad agendam poenitentiam tribus mensibus sit a suo officio sequestratus”; c. 6: „a celebrandis officiis sequestratur”. Mansi, 9, 12, 13.

²⁸ Por. Conc. Epaon. a. 517, c. 4: „episcopus tribus mensibus se a communione suspendat”. Mansi, 8, 334; Conc. Aurelian. a. 538, c. 22: „Si quis res ecclesiae debitas vel proprias sacerdotis horrendae cupiditatis instinctu occupaverit — tandiu a communione ecclesiastica suspendatur”. Hefele C. J., *Conzilien-Geschichte*, II, 277.

²⁹ Por. Conc. Aurelian. IV, a. 541, c. 10: „ab officio sacerdotis”, Mansi, 9, 114.

³⁰ Por. Conc. Aurelian. V, a. 549, c. 5: „ab honore et officio suscepto suspendantur”, Mansi, 9, 130; Conc. Vernense a. 755, c. 30: „ab officio suspendantur”, Mansi, 12, 583.

skim roku 862³¹. Niekiedy zakaz wykonywania czynności związanych z urzędem pociąga za sobą utratę dochodów³².

Do szóstego wieku suspensa wymierzana była w zasadzie w formie kary odwetowej. Około szóstego wieku spotykamy przepisy zezwalające na jej wymiar jako cenzury, to jest aż do poprawy przestępcy³³. Uwidacznia się to w jaskrawy sposób w postanowieniach synodu w Illerden z roku 524, z których wynika, że warunkiem wymiaru tejże kary jest podwójne upomnienie oraz stwierdzenie braku poprawy. Długość trwania tejże kary uwarunkowana jest poprawą przestępcy³⁴. Ten rodzaj suspensy okazał się bardziej skutecznym środkiem, niż kara odwetowa³⁵. W omawianym okresie wymiar suspensy jako kar odwetowych lub cenzur występuje w formie kar „ferendae sententiae”, to jest drogą sądową, po uprzednim udowodnieniu winy oraz w formie kar „latae sententiae”, to jest mocą samego prawa z chwilą popełnienia przestępstwa³⁶. Dowodem tego jest przepis synodu Toledańskiego XIII z roku 683, w którym znajdujemy wyrażenie: „remotum se a suis officiis noverit esse”³⁷. Wyrażenie „noverit se esse” wskazuje na kary „latae sententiae”³⁸; jest ono najstarszym ze wszy-

³¹ Por. Conc. Rom. a. 862, c. 4: „a divinis ministeriis”, Mansi, 14, 1003.

³² Por. Conc. Narbonen. a. 589, c. 10: „non solum a stipendio sed uno anno a communione privetur”, Mansi, 9, 162. Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 455, 456, n. 372; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 329, dop. 8; Reiner E., *Suspension of clerics*, 10—11.

³³ Por. Hinschius P., *Kirchenrecht*, IV, 756 dla suspens jako cenzur przyjmuje piąty wiek; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 209, 210, n. 203; przenosi powstanie tychże na szósty wiek. Kober F., *Die Suspension...*, 26 sq; Reiner E., *Suspension of clerics*, 13—15; Roberti F., 456, dop. 5.

³⁴ Por. Conc. Illerden. a. 524, c. 50: „post primam et secundam monitionem si emendare neglexerit, donec in vitio perseverat officii sui dignitate privetur; quod si — se correxerit, sancto ministerio restauretur”, Mansi, 8, 614.

³⁵ Odnosiście kwestii czasu powstania cenzur w Kościele i ich wymiaru, por. Myrcha M., *Prawo Karne*, Warszawa 1960, II, 122—139, 460—487; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 9—36; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 317—347.

³⁶ Por. Myrcha M., *Prawo Karne*, II, 255—512, gdzie jest omówiony wymiar kar „latae et ferendae sententiae” oraz przy zbiegu przestępstw. Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 276—301; Michiels G., *De delictis et poenis*, II, 286—423.

³⁷ Por. Conc. Tolet. XIII, a. 683, c. 11: „Transgressor institutionis paternae tanto tempore excommunicatum et remotum se a suis officiis noverit esse, quanto eum qui fugit sub sua potestate contingerit remorasse”, Mansi, 11, 1074.

³⁸ Por. Myrcha M., *Prawo karne*, II, 168, 169.

stkich terminów używanych na określenie kar „latae sententiae”. Po raz pierwszy zastosowane zostało na XII synodzie Toledańskim w roku 681 (can. 5), gdzie stwierdzono wymiar kary „latae sententiae” zaciągniętej przez kapłana za opuszczenie spożycia w czasie Mszy św. Świętych Postaci³⁹. Hinschius⁴⁰ postanowienie owego synodu przyjmuje za pierwsze ślady kar „latae sententiae”, co nie jest słuszne, jak to wykazali: Benedykt XIV⁴¹, Wernz⁴², Roberti⁴³, Kurczyński⁴⁴, Myrcha⁴⁵. Można natomiast przepis synodu Toledańskiego uznać za pierwszy i charakterystyczny dowód wykształconej w owym czasie już terminologii klasycznej, albowiem terminem „*noverit*” będą się posługiwać autorzy piszący przed i po Kodeksie Prawa Kanonicznego.

W omawianym okresie suspensa stosowana była nie tylko jako kara, ale także jako środek profilaktyczny w postępowaniu administracyjnym, np. dla usunięcia zgorzenia w czasie trwania śledztwa przeciwko duchownemu, podejrzanemu o popełnienie przestępstwa⁴⁶. Z tego rodzaju zarządzeniem spotykamy się już w VI wieku. Synod Irlandyjski w roku 524, w kanonie 10, postanawia: „*Presbyter si a plebe sibi commissa mala opinione infamatus fuerit et episcopus legitimis testibus adprobare non potuerit, suspendatur usque ad dignam satis-*

³⁹ Por. Conc. Tolet. XII, a. 681, c. 5: „... se a communione suspendent, ab ipsa, qua se indecenter privavit gratia communionis, anno repulsum se noverit”, *Mansi*, 11, 1013, u Gracjana w D. II de cons., c. 11; C XV q. 1, c. 52.

⁴⁰ Por. Hinschius P., *System d. kath. Kirchenrechts*, V, 130.

⁴¹ Por. Benedictus XIV, *De synodo dioecessana*, l. X, cap. 1, n. 6.

⁴² Por. Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 214, dop. 395.

⁴³ Por. Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 269, dop. 1.

⁴⁴ Por. Kurczyński P., *De natura et observantia poenarum latae sententiae*, Lublin 1938, 14—22.

⁴⁵ Por. Myrcha M., *Prawo karne*, 163—167.

Najstarszym dokumentem posiadającym pewne ślady kar l. s. jest kanon 1 synodu w Elwirze z roku 306 (*Mansi*, 2, 5) oraz kanon 16 soboru Nicejskiego z 325 roku (*Mansi*, 2, 675), mocą którego zabrania się biskupom, pod sankcją nieważności — *irrita sit ordinatio* — święcić kandydatów należących do innych biskupów. Podobną sankcję stanowi kan. 6 soboru Chalcedońskiego z 451 roku przeciwko święceniom absolutnym, to jest udzielonym bez tytułu kanonicznego. Co oznacza „*irrita sit ordinatio*”, por. Myrcha, *Prawo karne*, II, 164, 165.

⁴⁶ Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 330; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 456, n. 372; Reiner E., *Suspension of clerics*, 12, 13.

factionem ne populus fidelium in eo scandalum patiatur"⁴⁷. Przepis powyższy Gracjan zamieścił w drugiej części swego *Dekretu*⁴⁸. Podejrzany o popełnienie przestępstwa powyższe zarządzenie suspendujące go mógł uchylić przez złożenie przysięgi oczyszczającej na Ewangelię przy współudziale siedmiu współprzysiężników⁴⁹.

3. Od dwunastego wieku do Soboru Trydenckiego

W wieku dwunastym i następnych *suspensa* podlega silnej ewolucji, podobnie jak to się rzecz ma z całym prawem kanonicznym⁵⁰. Rozwój ten dotyczy ścisłych określeń *suspensy* oraz rodzajów tejże kary. W omawianym okresie ustala się nazwa „*suspensio, suspendere*” na oznaczenie tego rodzaju kary. Inne dotychczas używane terminy wychodzą z użycia⁵¹.

W tym też czasie następuje oddzielenie *suspensy* „*ab officio*” od *suspensy* „*ab ordine*”. Każdy z tych rodzajów *suspensy* mógł być oddzielnie stosowany w praktyce. Powodem tego podziału było postanowienie trzeciego soboru Laterańskiego w roku 1179, zezwalające na święcenia bez tytułu kanonicznego. Papież Aleksander III (1159—1181) na soborze Laterańskim w 1179 roku, w kanonie 5 postanawia: gdyby jakiś biskup wyświęcił kogoś na kapłana lub diakona bez tytułu, sam ma mu zapewnić utrzymanie tak długo, aż tenże otrzyma w jakimś kościele potrzebne środki do życia⁵². Zarządzenie papieża Aleksandra III papież Innocen-

⁴⁷ Por. Mansi, 8, 616.

⁴⁸ Por. C. II, q. 5, c. 13.

⁴⁹ Por. S. Gregor M., Ep. IX, ep. 1, Migne, P. L., 77, 939; Urban III (1185—1187) w 1186 roku nakazuje deponować duchownych dopuszczających się przestępstwa fałszowania pieczęci królewskich oraz wycisnąć piętno i zesać na wygnanie. Por. X, V, 20, 3.

⁵⁰ Por. Reiner E., *Suspension of clerics*, 16 sq; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 330; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 456, n. 37, 2; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 210, n. 203.

⁵¹ Por. Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 457, n. 203; Crnica A., *Modificationes...*, 180 sq.

⁵² Por. Conc. Lateran. III, a. 1179, c. 5: „Episcopus, si aliquem sine certo titulo, de quo necessaria vitae percipiat, in diaconum vel presbyterum ordinaverit, tamdiu necessaria ei subministrat, donec in aliqua ecclesia convenientia stipendia militiae clericalis assignet. Nisi forte talis, qui ordinatur extiterit, qui de sua vel paterna hereditate subsidium vitae possit habere”, Mansi, 22, 220; Philips G., *Kirchenrecht*, ed. 3, I, 612; Hinschius P., *Systhem des kath. Kirchenrechts*, I, 64; Wernz F., *Jus decretalium*, II, n. 91.

t y III (1198—1216) rozciąga na duchownych święceń niższych, nie wyłączając tonsurzystów⁵³. Pod wpływem żądań biskupów tenże papież ogranicza powyższe zarządzenie do duchownych święceń wyższych. W praktyce jednak występowały trudności w interpretacji tegoż dekretu, gdyż papież Innocenty IV około 1245 roku ponownie ogłasza, że dekret „*De providendo*” obejmuje tylko duchownych święceń wyższych, do których zaliczono i subdiakonów, idąc za Gracjanem i dekretystami. Wprowadzenie święceń absolutnych⁵⁴ przyczyniło się do odróżnienia w kościelnym prawie karnym suspensy „*ab officio*”⁵⁵ od suspensy „*ab ordine*”⁵⁶. Dokonane zostało na soborze Laterańskim III, jak już było zaznaczone, gdzie za przestępstwo lichwy, popełnione przez duchownego, ustanawia się sankcję suspensy „*ab officio*”⁵⁷, a za przestępstwo schizmy lub jej sprzyjanie suspensę „*ab ordine*”⁵⁸. Suspensą „*ab officio*” posługuje się papież Aleksander III (1159—1181). W myśl rozstrzygnięcia wydanego przez tegoż papieża nie należy karać kapłana na skutek doniesienia kobiety, że popełniła ona z nim cudzołóstwo, lecz w ten sposób zniesławionemu można nakazać kanoniczne oczyszczenie przez złożenie przysięgi wspólnie z pięcioma kapłanami współprzysiężnikami, że jest niewinny. Jeżeli dokonał tejże, jest uznany za niewinnego. W wypadku nie udania się purgacji wymierzyć należy suspensę „*ab officio*”⁵⁹. W zarządzeniu jest odróżnienie suspensy „*ab officio*” od suspensy „*ab ordine*”.

⁵³ Por. Hinschius, *Kirchenrechts*, I, 64, dop. 7; Philips, 614; Fuchs V., *Der Ordinationstitel*, 271; Zubka J., *Tytuł do święceń...*, 55, 56.

⁵⁴ Por. X, III, 5, 16: „Licet autem praedecessores nostri ordinationes eorum, qui sine certo titulo promoventur, in iniuriam ordinatum irritas esse voluerint et inanes; nos tamen benignius agere cupientes, tandem per ordinatorum vel successorum eorum provideri volumus ordinatis, donec per eos ecclesiastica beneficia consequantur”.

⁵⁵ Por. Conc. Lat. III, c. 25 w X, V, 19, 3.

⁵⁶ Por. Conc. Later. III, c. 2 w X, V, 8, 1.

⁵⁷ Por. X, V, 19, 3: „Quia in omnibus fere locis ita crimen usurarum invaluit, ut multi, allis negotiis praetermissis quasi licite usuras exercent... ideo constituimus... donec ad arbitrium episcopi sui satisfaciatur, ab officii sui maneat executione *suspensus*”.

⁵⁸ Por. X., V, 8, 1: „... Illos vero, qui sponte iuramentum de tenendo schismate praestiterint, a sacris ordinibus et dignitatibus decernimus manere *suspensos*”. Por. Conc. Exeter. a. 1287, c. 41, Mansi, 24, 823; Kober F., *Die Suspension...*, 26; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 330; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 457, n. 372.

⁵⁹ Por. X, V, 16, 5: „... Quem, si purgare se poterit, in officio suo ministrare permittas; alioquin ab officio suo ipsum suspendere non postonas”.

Na soborze Laterańskim III wprowadzono ściśle określenie suspensy „*a beneficio*” i odróżnienie jej od suspensy „*a officio*”. Dokonano tego przy rozpatrywaniu nadużyć przy wyborach. Za wybory niezgodne z prawem duchowni mają być karani suspensą „*a beneficio*”⁶⁰. Przyczyną powstania tej kary był szybki rozwój beneficjów w tym okresie oraz nadużycia, jakich dopuszczano się przy ich osiągnięciu⁶¹. Ze względu na to, że kary mogą być łączone, utrzymana jest suspensa całkowita (*totalis*), to jest „*ab officio et beneficio*”. Tego rodzaju sankcję karną ustalają papieże: Aleksander III (1159—1181) i Innocenty III (1198—1216). Papież Aleksander III zabrania udzielania błogosławieństwa przy zawieraniu drugich małżeństw. Za nieprzestrzeżenie tego zakazu przez duchownych ustala na nich suspensę „*ab officio et beneficio*”⁶². Tą samą sankcją karną papież Innocenty III ściga fałszywe oskarżenie⁶³; denuncjator, o ile nie udowodni postawionych zarzutów, ma być ukarany suspensą „*ab officio et beneficio*” do czasu, aż wykaże swą niewinność poprzez kanoniczne oczyszczenie, że nie powodowała nim chęć zniesławienia w tym wypadku. Tenże Papież poleca arcybiskupowi w Lowanium, ażeby zabronił w całej swojej prowincji Braciom Szpitalnym św. Jana głoszenia kazań za wysyłanie przez nich w celu zbierania jałmużny osób świeckich i duchownych, nie należących do wymienionego

⁶⁰ Por. Conc. Lat. III, c. 3 w X, I, 6, 7 § 3: „Clerici sane, si contra formam istam nequam elegerint et eligendi tunc potestate privatos, et ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se suspensos. Dignum est enim, ut quos Dei timor a malo non revocat ecclesiasticae saltem coerceat severitas disciplinae. Episcopus autem si contra haec fecerit aut conserit fieri in conferendis praedictis officiis et beneficiis potestatem amittat, et per capitulum aut per metropolitanum, si capitulum concordare nequievit, ordinetur”.

⁶¹ Por. Glossa ad X, 1, 6, 25 V. *admiserunt*; ad Sext. I, 6, 16 V. *beneficiis*.

⁶² Por. X, IV, 21, 1: „Capellanus nihilominus, quem benedictionem cum secunda tibi constiterit celebrasse, ab officio beneficioque suspensum cum literarum tuarum testimonio appellatione cessante ad sedem apostolicam nullatenus destinare postponas”.

⁶³ Por. X, V, 2, 2: „Quum dilectus filius, magister scholarum Palentinus ad sedem apostolicam accessisset, et nobis de suo episcopo excessus varios nuntiasset... eundem episcopum de consilio fratrum nostrarum absolvendum decernimus ab obiectis, vobis per apostolica scripta mandantes, quatenus memoratum magistrum scholarum, donec canonicè suam purgavit innocentiam, scilicet quod non calumniandi animo ad huiusmodi crimina proponenda processit, *ab officio et beneficio suspendatis*, ut ceteri, simili poena perterriti, ad infamiam suorum facile non prosiliant praelatorum”. Suspensa powyższa miała stanowić prewencję generalną, por. Myrcha, *Prawo karne*, II, 32—40.

zakonu a zachowaniem swoim wywołujących często wielkie zgorzienie wśród ludu. Osoby świeckie, podejmujące się takiej misji mają być karane ekskomuniką, duchowni — *suspensą* „*ab officio et beneficio*”. Tą samą *suspensą* karani są także duchowni, którzy celebrować w kościele zbezczeszczonej jakąś zbrodnią, zanim przeprowadzona zostanie w nim rekonsyliacja⁶⁴. Tenże papież ściga *suspensą* „*ab officio et beneficio*” tych duchownych, którzy przedkładają fałszywe dowody dla poparcia swoich twierdzeń⁶⁵.

Znamienna jest odpowiedź papieża Innocentego III na pytanie, co należy rozumieć przez wyrażenie „cenzura”, jeśli ono znajdzie się w pismach papieskich? Papież wyjaśnia, że termin ten obejmuje nie tylko interdykt, lecz także *suspensę* i ekskomunikę⁶⁶. Wnioskować należy, że w tym okresie *suspensa* w zasadzie wymierzana była jako cenzura, a wyjątkowo jako kara odwetowa⁶⁷.

Z tych zasadniczych *suspens* częściowych powstają dalsze i to dość liczne *suspensy* szczególne.

Z *suspensy* „*ab ordine*” wywodzą swe pochodzenie: *suspensa* „*a pontificalibus*”⁶⁸, „*a potestate confirmandi episcoporum*”⁶⁹, *ordinandi*⁷⁰, *conferendi presbyteratum vel diaconatum*⁷¹, *tonsuram*⁷², *ab ordine sacerdotali*⁷³, *a divinis*⁷⁴, *a Missarum celebratione*⁷⁵, *a praedicatione*⁷⁶.

⁶⁴ Por. X, V, 33, 11: „... Si laici fuerit excommunicationis mucrone percussas, si clerici vel presbyteri fuerint, ab officio beneficioque suspendas, ... Eos vero, quos in praedicta ecclesia, lege tibi dioecesana subiecta, post interdictum tuum divina celebrare cognoveris, eadem poena suspensionis involvens in ea, donec reconciliata fuerit...” W sprawie ekskomuniki i jej wymiaru por. Myrcha M., *Ekskomunika*, Warszawa 1959, 105—112.

⁶⁵ Por. X, II, 20, 33: „... Archipresbyterum autem Lucanum et G. sacristam, qui contra praedictum electum litteras nobis sub nomine longe maioris partis capituli destinaverunt, quum constet per attestaciones praedictas, longe maiorem partem capituli non fuisse consciam huiusmodi literarum, *ab officio et beneficio* denunciatis esse *suspensos*, donec mereantur nostram indulgentiam obtinere”.

⁶⁶ Por. X, V, 40, 20: „Quaerenti quid per censuram ecclesiasticam debeat intelligi, quum huiusmodi clausulam in nostris litteris apponimus, respondemus quod per eam non solum interdicti, sed suspensionis et excommunicationis sententia valeat intelligi, nisi iudex discretus, rerum et personarum, circumstantiis indagatis, ferat quam magis viderit expedire”. Myrcha M., *Prawo karne*, II, 125, 126.

⁶⁷ Por. Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 330.

⁶⁸ Por. Conc. Londin., c. 33, Mansi, 23, 1247.

⁶⁹ Por. X, I, 7, 1.

⁷⁰ Por. X, V, 3, 45; X, I, 11, 15.

Suspensa zawieszająca prawo zatwierdzania biskupów ustanowiona została przez papieża Innocentego III w 1198 roku. Przyczyną jej powstania było przeniesienie przez patriarchę w Antiochii ze stolicy arcybiskupiej na stolicę biskupią kandydata na tę stolicę, zatwierdzonego przez tegoż patriarchę⁷⁷.

Suspensą zabraniającą udzielania święceń karze papież Honoriusz III w roku 1211 biskupa za udzielenie w jednym dniu kilku święceń kandydatowi na stolicę biskupią, wybranemu jednogłośnie przez kapitułę. Powołanie się biskupa na pozwolenie uzyskane od metropolity nie stanowiło okoliczności usprawiedliwiającej, gdyż zezwolenie na tego rodzaju czynność wyłącznie należy do papieża, a w rzeczywistości, jak się później okazało, takiego zezwolenia od metropolity biskup nie miał⁷⁸.

Papież Grzegorz IX (1227—1234) ściga sankcją suspensy zabraniającej udzielania święceń, wymierzonej na trzy lata, za przestępstwo simonii popełnione przez biskupa. Simoniacko wyświęcony suspendowany był dożywotnio. Dyspensy udzielić mogła wyłącznie tylko Stolica Apostolska⁷⁹. Słowo „*noverint*” wskazuje na karę „*latae sententiae*”.

Suspensę zabraniającą udzielenia święceń kapłańskich lub diakońskich ustala papież Innocenty III (1198—1205) na biskupa Bolonii za bezprawne udzielenie święceń diakońskich

⁷¹ Por. X, I, 11, 13.

⁷² Por. *Sext.* I, 9, 4.

⁷³ Por. X, I, 29, 11; *Sext.* I, 14, 2.

⁷⁴ Por. *Conc. Exeter.* a. 1287, c. 41, *Mansi*, 24, 823.

⁷⁵ Por. C. VII, q. 1, c. 28.

⁷⁶ Por. *Clem.* I, 8, 3; *Roberti F., De delictis et poenis*, I, 457, n. 372; *Reiner E., Suspension of clerics*, 2, 30.

⁷⁷ Por. X, I, 7, 1: „... Ne igitur perpetrandi similia ceteris audacia tribuatur, si tantus excessus relictus fuerit impunitus te *ab episcoporum confirmatione duximus suspendendum*, quosque super hoc aliud statuamus”.

⁷⁸ Por. X, I, 11, 15: „...Qui quum esset citra sacros ordines constitutus... ut eum uno et eodem die ad tres ordines constitutus... ut eum uno et eodem die ad tres sacros ordines promoverat, quod ille non ausu proprio, sed ipsius archiepiscopi mandato perfecit... ipsum de fratrum nostrorum consilio *tamdium ab ordinandi suspendimus potestate*, donec nostram meruerit gratiam obtinere”.

⁷⁹ Por. X, V, 3, 45: „Si quis ordinaverit seu ad ordinem praesentaverit, promissionem vel iuramentum ab illo recipiens, quod super provisione sua non inquietet eundem, ordinator a collatione, praesentator ab executione ordinum per triennium, et ordinatus ab ordine sic suscepto, donec dispensationem super hoc per sedem apostolicam obtinere meruerint, *noverint se suspensos*”.

i kapłańskich w dwóch dniach następujących po sobie (w sobotę i niedzielę)⁸⁰.

Papież Bonifacy VIII (1294—1303) ustala sankcję suspensy zabraniającej udzielania tonsury przez jeden rok na biskupów i innych prałatów za bezprawne udzielenie tejże małym dzieciom, osobom niepiśmiennym i nie umiejącym czytać, należącym do innej diecezji, żonatym, chyba że wyraziliby chęć wstąpienia do zakonu lub przyjęcia wyższych święceń, jak to przewiduje prawo kanoniczne⁸¹.

Papież Aleksander III (1159—1181), omawiając urząd i władzę sędziego delegowanego, wyposaża tegoż we władzę wymierzania suspensy zabraniającej wykonywania czynności kapłańskich duchownym, którzy nie chcą się podporządkować jego poleceniom. Sędzia delegowany przez papieża posiada jurysdykcję nad ordynariuszem w sprawie jemu zleconej oraz nad innymi osobami nie podlegającymi jego władzy. W związku z tym w wypadku oporu ze strony biskupa, sędziego delegowanego przez papieża może zastosować przeciwko temuż interdikt zabraniający wstępu do kościoła, bądź *suspensę zabraniającą wykonywania czynności kapłańskich*, lub wymierzyć interdikt miejscowy na terytorium podległe jurysdykcji biskupa⁸². Papież Aleksander IV (1254—1261), rozwijając ten sam temat, nakazuje sędziemu delegowanemu zachować pewien umiar i wskazuje metodę postępowania przy stosowaniu przymusu względem opornych biskupów. Najpierw należy

⁸⁰ Por. X, I, 11, 13: „Literas vestras recipimus responsivas super inordinata ordinatione..., quem Bononensis episcopus praecedenti sabbato in diaconum, et sequenti die dominico continuato ieiunio in presbyterum ordinavit... Praefatum itaque Bononiensem episcopum, ut puniatur in quo deliquit, a collatione ordinum, diaconi et presbyterii, alterum vero ab executione officii sacerdotalis tamdiu volumus manere suspensos, donec de illis aliter disponamus...”

⁸¹ Por. Sext. I, 9, 4: „Nullus episcopus vel quivis alius infanti nisi forte religionem intraret, seu illiterato, sed nec absque sui superioris licentia homini dioecesis alienae, clericalem praesumat conferre tonsuram, nec etiam coniugato nisi volenti religionem intrare aut ad sacros ordines promoveri, prout est sacris canonibus diffinitum. Qui vero contra fecerit, ut in eo, in quo peccaverit, puniatur, per unum annum a collatione clericalis tonsurae duntaxat, noverit se suspensum”.

⁸² Por. X, I, 29, 11: „...Tuae quaestioni duximus respondendum, quod iudex a nobis delegatus vices nostras gerit, unde in causa illa superior est, et maior illis, quorum causam suscepit terminandam. Ideoque, si episcopus... in causa, quam ei delegamus, rebeliis aut contumax fuerit... poterit vel interdicti vel suspensionis sententia a iudice delegato compelli ita, quod iudex, secundum negotii qualitatem temperate procedens, episcopo vel ingressum ecclesiae, vel sacerdotale officium interdicat, aut etiam terram illius, quae ad iurisdictionem suam pertinet, specialiter, interdicto supponat”.

zabronić biskupowi wejścia do kościoła, lub *wykonywania* czynności kapłańskich, następnie jeżeli poprzednie kary nie pomogą, wymierzyć *suspensę „ab officio”* i w razie dalszego oporu zastrzyć cenzurę. Tego rodzaju postępowanie ma uzasadnienie w szacunku, jaki winni okazywać wszyscy dla godności biskupich. Wydanie tego rodzaju zarządzenia świadczy o nadużyciach ze strony sędziów delegowanych przez papieża w stosunku do biskupów ⁸³.

Gracjan w swym *Dekrecie* zamieszcza zarządzenie papieża Anakleta zabraniające biskupom święcenia obcych duchownych oraz konsekrowania ołtarzy na terytorium im niepodległym pod sankcją *suspensy zabraniającej odprawiania Mszy św. przez rok czasu* ⁸⁴. O tego rodzaju karze była wzmianka już na synodzie Orleańskim III w roku 538, kan. 15 ⁸⁵.

Suspensę „a divinis” przewiduje synod Exeter w roku 1287, w kanonie 41 ⁸⁶. Papież Klemens V (1305—1319) na soborze w Wieu (1311—1312) ustanawia *suspensę „latae sententiae”* zabraniającą głoszenia słowa bożego zakonnikom, którzy w kazaniach swych lub rozmowach zachęcali lud do nieplacenia dziesięcin w określonych przez prawo kanoniczne terminach ⁸⁷.

Z *suspensy „ab ordine”* wywodzą się *suspensy: „ab usu palii”* ⁸⁸, *a potestate confirmandi episcopos* ⁸⁹, *largiendi indul-*

⁸³ Por. *Sext* I. 14, 2: „Quia pontificali dignitate praeditis ob reverentiam sacro officii, quod exercent, plurimum deferri convenit, et eos plus aliis honorari decet, ut, quum a iudicibus... a sede apostolica deputatis contra eos ad coactiones aliquas sive poenas fuerit procedendum, gradus et modestia in huiusmodi processu servetur, ita, quod, eis quadam condigna reverentia supportatis, ingressus primo ipsis ecclesiae vel sacerdotale interdicator ministerium ac deinde ab officio suspendatur, et subsequenter aggravetur censura ecclesiastica contra eos; ...”

⁸⁴ Por. C. VII, q. 1, c. 28: „Episcopus in dioecesi aliena ad alienos clericos ordinandos vel altaria consecranda intrare non debet. Quot si fecerit... transgressor canonum anno a missarum celebritate cessabit”.

⁸⁵ Por. Brunns H., *Canones apostolorum et conciliorum veterum selecti*, Berolini 1839, II, 196; Jaffé Ph., *Regesta Romanorum pontificum*, Berolini 1851, VI.

⁸⁶ Por. Mansi, 24, 823.

⁸⁷ Por. Clem V, 8, 3: „quodsi forte in praedicationibus hoc ipsum supra dicit diebus suadere scienter omiserint, per superiores suos graviter arguantur... Qui vero scienter postposuerint confitentibus conscientiam facere de solvendis huiusmodi decimis, ab officio praedicationis tamdiu maneant ipso facto suspensi...”.

⁸⁸ Por. Urbanus II, *decretum de primatu*; Harduin VI, II, 1729; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 458, n. 372; Reiner E., *Suspension of clerics*, 29—32; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 330, 331.

⁸⁹ Por. X, I, 7, 2.

*gentias*⁹⁰, *conferendi beneficium*⁹¹, *ferren- suffragium*⁹², *ab administratione spirituali vel temporalis*⁹³, *a potestate recipiendi membra in ordinem religiosorum*⁹⁴ etc.

Papież Innocenty III (1198—1205) w piśmie do diekana i kapituły Andegawęńskiej zaznacza, że kandydatów wybranych i zatwierdzonych na biskupa może przenieść na inną stolicę biskupią tylko papież. Za nieprzestrzeganie tego przepisu grozi sankcją *suspensy zabraniającej wykonywania prawa potwierdzania i konsekrowania biskupów*⁹⁵.

Papież Aleksander III (1159—1181) na soborze Laterańskim III w roku 1179 wydał zarządzenie, w myśl którego na biskupa mógł być wybrany ten, kto posiadał odpowiednią wiedzę, ukończony trzydziesty rok życia, nienaganne życie pod względem moralnym oraz pochodził z prawowitego małżeństwa. Na urzędy niższe od biskupa i proboszczów mógł być wybrany kandydat mający ukończone dwadzieścia pięć lat życia, odpowiednią wiedzę i cieszący się sławą nienaganego życia pod względem moralnym. Duchowni nie przestrzegający powyższych przepisów przy wyborach na biskupów lub inne godności i urzędy kościelne pozbawieni zostają prawa wyborczego na ten jeden raz oraz zaciągają na przeciąg trzech lat *suspensę zabraniającą udzielania beneficjów kościelnych*⁹⁶. Wymienione zarządzenie widać nie odniosło pełnego skutku, skoro papież Innocenty III (1198—1205) zmuszony był wyposażyć synod prowincjonalny w uprawnienie wymiaru suspensy od udzielania beneficjów na tych, którzy po upomnieniu dwukrotnym przez tenże synod w dalszym ciągu powoływali na stanowiska kościelne osoby nie posiadające kwalifikacji prawnych. Zaostrzeniem sankcji w tym wypadku było zastrzeżenie zwolnienia z tejże suspensy wyłącznie dla papieża oraz czterech patriarchów wyposażonych w specjalne uprawnienie

⁹⁰ Por. Conc Aquilien. a. 1334, Mansi, 25, 1119.

⁹¹ Por. X, I, 6, 7, § 3; X, III, 5, 29; Sext. III, 8, 1; *Glossa ad c. X*, I, 6, 15.

⁹² Por. Clem., I, 6, 2.

⁹³ Por. X, III, 23, 2.

⁹⁴ Sext. III, 14, 2.

⁹⁵ Por. X, I, 7, 2: „...a consecratione pariter et confirmatione pontificum, episcoporum vero ab executione pontificalis officii, Bituriensis archiepiscopus iuxta mandati nostri tenorem suspendit”.

⁹⁶ Por. X, I, 6, 7, § 3: „Clerici sane, si contra formam istam quemquam elegerint, et eligendi tunc potestate privatos, et ab ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se (esse) suspensos. Dignum est enim, ut quos Dei timor a malo non revocet, ecclesiastica saltem coerceat severitas disciplinae...”

do uwolnienia z tej kary⁹⁷. Podmiotem tejże suspensy oprócz osób fizycznych mogły być także i osoby prawne (kapituły), dopuszczające się wymienionego przestępstwa, jak to zaznaczył papież Innocenty III. O suspensie zabraniającej udzielania beneficjów, jako karze znanej i stosowanej w praktyce, wspomina papież Bonifacy VIII (1294—1303) przy omawianiu zagadnienia: „*Ne sede vacante aliquid innovetur*”. W myśl zarządzenia tegoż papieża, jeżeli nadawanie prebend należało do biskupa i kapituły, to w wypadku śmierci biskupa lub obłożenia tegoż suspensą od udzielania beneficjów, prawo obsady wakujących beneficjów przechodzi na kapitułę. Wymienione uprawnienie uzyskuje biskup, jeżeli kapituła została ukarana suspensą zabraniającą udzielania beneficjów lub poszczególni członkowie kapituły obłożeni zostali ekskomuniką większą⁹⁸.

Papież Klemens V (1305—1314) na soborze w Vien (1311—1312) postanawia, że nie przysługuje członkom kapituł katedralnych i kolegiackich czynne i bierne prawo wyborcze, o ile nie posiadają święceń przynajmniej subdiakońskich. Osoby posiadające beneficjum a nie mające święceń kapłańskich zobowiązane są w ciągu roku takie przyjąć. Jeżeli tego nie uczynią, pozbawione są czynnego i biernego prawa wyborczego w kapitułach⁹⁹.

⁹⁷ Por. X, III, 5, 29: „...Volentes igitur huic morbo mederi, praecipimus... Fiatque de hoc in provinciali concilio diligens inquisitio annuatim ita, ut qui post primam et secundam correctionem fuerit repertus culpabilis, a beneficiis conferendis per ipsum concilium suspendatur, instituta in eodem concilio persona provida et honesta, quae suspensi suppleat defectum in beneficiis conferendis. Et hoc ipsum circa capitula, quae in his deliquerint, observetur... Ut autem haec salubris provisio plenior consequatur effectum, huiusmodi suspensionis sententia praeter Romani Pontificis auctoritatem aut proprii patriarchae minime relaxetur, ut in hoc quoque quatuor patriarchales sedes specialiter honoretur”.

⁹⁸ Por. *Sext.* III, 8, 1: „Si ad episcopum et capitulum communiter pertineat collatio praebendarum, mortuo episcopo vel a beneficiorum suspenso, poterit capitulum vacantes conferre praebendas, etiamsi episcopus interesse habeat in collatione huiusmodi ut praelatus. Idem poterit episcopus, si capitulum ab ipsa collatione suspendi, contingat, vel singulariter omnes de capitulo maioris excommunicationis vinculo in nodari...”

⁹⁹ Por. *Clem.* I, 6, 2: „Ut ii, qui divinis in cathedralibus vel collegiatis saecularibus ecclesiis, sunt mancipati officiis, vel... ad suscipiendos sacros ordines propensius inducantur: statuimus, ut nullus de cetero in huiusmodi ecclesiis vocem in capitulo habeat, ... nisi saltem in subdiaconatus ordine fuerit constitutus. Illi vero, qui dignitates, personatus, officia vel praebendas, quibus certi ordines sunt adnexi, pacifice nunc obtinent, in eisdem ecclesiis, vel obtinuerunt in futurum,

Papież Grzegorz IX (1227—1241) w piśmie skierowanym do wszystkich prałatów zabrania tymże ustanawiania poręki kościołów za długi osób trzecich, nie mających żadnego związku z majątkiem kościelnym. Wykonanie powyższego zarządzenia obwarowuje sankcją *suspensy* zaciąganej „*ipso facto*” a zabraniającej sprawowania administracji w sprawach duchownych i doczesnych w kościele przez rządców tychże kościołów. Poręka taka nie ma żadnego znaczenia z punktu widzenia prawa i wobec tego kościoły nie są zobowiązane do spłaty wymienionych długów¹⁰⁰. *Suspensą* zabraniającą przełożonym zakonnym przyjmowania nowych członków do zakonu posługuje się papież Aleksander IV (1254—1261). Przyczyną ustanowienia powyższej kary było nieprzestrzeganie przez przełożonych zakonnych zarządzenia papieża Innocentego IV (1243—1254) w sprawie wieku, jaki powinien posiadać kandydat do zakonu¹⁰¹.

Z *suspensy* „*a beneficio*” wywodzą się *suspensy*: „*a parte redditum*¹⁰², *vel ab uno e pluribus beneficiis*”¹⁰³.

Suspensa pozbawiająca części dochodów z beneficjum ustanowiona została przez papieża Klementa V na soborze w Wic (1311—1312), łącznie z *suspensą* zawieszającą czynne i bierne prawo wyborcze za zaniedbywanie przyjęcia święceń kapłańskich przez beneficjantów nie posiadających tychże¹⁰⁴. Kary te były łączone.

Papież Bonifacy VIII (1294—1303), powołując się na sobór Laterański III w roku 1179, ustanawia *suspensę* zaciaganą „*ipso iure*” na przeciąg trzech lat przez kompro-

nisi iusto impedimento cessante, ad huiusmodi ordines se promovendi fecerint infra annum, extunc, donec ad eos promoti fuerint, nullo modo vocem in capitulo habeant earundem...”

¹⁰⁰ Por. X. III, 23, 2: „...Si quis autem contra praemissa de cetero venire praesumpserit, ab administratione spiritualium et temporalium noverit se *suspensum*”.

¹⁰¹ Por. *Sext.* III, 14, 2: „...Quodsi forte contra hanc nostram prohibitionem quemquam recipere praesumpserit: decernimus, eum, qui taliter receptus fuerit, nullatenus vestro esse ordini alligatum, vosque a *receptione quorumlibet ad professionem eiusdem ordinis fore ipso facto suspensos*, et insuper poenae subiiciendos, quae fratribus ipsius ordinis pro culpis infligi gravioribus consuevit”.

¹⁰² Por. *Clem.*, I, 6, 2.

¹⁰³ Por. *Sext.* I, 6, 37.

¹⁰⁴ Por. *Clem.*, I, 6, 2: „...Ipsisque distributionum, quae dantur his, qui certis horis intersunt, pars dimidia subtrahatur, non obstantibus quilibet consuetudinibus vel statutis, poenis aliis, quae contra tales, promovendi ad ordines recusantes, statuuntur in iure, nihilominus in suo robore permansuris”.

misarzy wybierających świadomie osoby niegodne na biskupa a zabraniającą pobierania dochodów z beneficjum¹⁰⁵. Kary tej jednak nie zaciągał biskup, gdy był kompromisarzem przy wyborach kanonicznych i popełnił wymienione przestępstwo, a to z uwagi na obowiązującą zasadę w prawie kanonicznym, że biskupi nie są karani suspensą „*latae sententiae*”, chyba że będzie o nich wyraźna wzmianka w prawie. Unikały tejsze kary także i inne osoby, gdy wybory dotyczyły osób piastujących godności niższe od biskupa. Kara ta podlegała także ograniczeniu przedmiotowemu. Pozbawiała ona dochodów tylko z beneficjum, które było w posiadaniu przestępcy oraz miało związek z urzędem biskupim, na który kompromisarz dokonał nielegalnego wyboru kandydata. Wymienioną suspensą karze papież Bonifacy VIII także i tych, którzy podnieśli zarzuty przeciwko biskupom, powołanym na to stanowisko przez wybory, postulację lub prowizję, w wypadku gdy swych zarzutów nie mogli udowodnić.

Omawiany okres cechuje wzrost suspens „*latae sententiae*”. Przyczynili się do tego w dużej mierze papieże: Grzegorz IX, Bonifacy VIII, Klemens V.

Papież Grzegorz IX (1227—1241) suspensą „*latae sententiae*”, pozbawiającą prawa obsadzania beneficjów, a zaciąganą na lat trzy karze duchownych, którzy nie zachowali przepisanej formy przy wyborach kanonicznych¹⁰⁶. Papież Bonifacy VIII (1294—1303) suspensą „*a officio et beneficio*” ściga przestępstwo rabunku dóbr kościelnych po zmarłym biskupie w kościele katedralnym lub rządcy kościoła kolegiackiego lub zakonnego. Suspensę tę zaciągał sprawca przestępstwa, jakim mogły być poszczególne osoby z kapituły katedralnej lub kolegiackiej lub konwent w zakonach i pozo-

¹⁰⁵ Por. *Sext.* I, 6, 37; „...sed ipse, ut poena suum auctorem teneat) a beneficiis ecclesiasticis triennio iuxta Lateranense concilium suspenditur ipso iure. Huiusmodi quoque poena nec in episcopo, si ad eligendum fiat compromissarius, sic peccante (quum de iure nullam sententiam suspensionis incurrat, nisi de ipso expressa mentio habeatur), nec in aliorum quam episcoporum et superiorum ipsorum electionibus quum peccatur in ipsis, vendicat sibi locum. Restrigitur etiam dicta poena solum ad ea beneficia, quae sic peccans in illa obtinet ecclesia, quam taliter eligendo specialiter noscitur offendisse. Et idem in illius beneficiis est censendum, qui, alicuius electionem, postulationem aut provisionem impugnans, in probatione deficit eius, quod obicit in personam”. Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 331; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 458, n. 372.

¹⁰⁶ Por. X, I, 6, 7, § 3: „Clerici sane, si contra formam istam quam elegerint, et eligendi tunc potestate privatos et ab ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se esse suspensos”.

stawał w niej aż do chwili zwrócenia zagarniętych dóbr kościelnych następcy w urzędzie zmarłego biskupa lub rządcy kościoła kolegiackiego albo zakonnego¹⁰⁷. Na karę l. s. wskazuje słowo „*eo ipso*”¹⁰⁸. Papież Innocenty IV (1243—1254) na pierwszym soborze lionńskim w roku 1245 ustanawia sankcję *suspensy* „*latae sententiae*” zabraniającej wykonywania czynności sądowych przez rok czasu sędziemu za niesprawiedliwe ferowanie wyroków sądowych, a na czas nieograniczony, jeżeliby sędzia w czasie *suspensy* zaciągniętej na jeden rok podjął czynności sądowe. Zwolnienie z tej ostatniej kary zastrzeżone zostało papieżowi¹⁰⁹. Papież Klemens V (1305—1314) na soborze w Vien (1311—1312), poza karami ustanowionymi przez jego poprzedników, karze *suspensą* „*ab officio*” „*latae sententiae*” biskupów, inkwizytorów i ich zastępców za nadużycia w spełnianiu ich urzędu popełnione bądź to działaniem bądź to zaniechaniem przy ściganiu przestępstwa herezji. Karę tę zaciągali „*ipso facto*” na przeciąg lat trzech. Inne osoby za tego rodzaju przestępstwo ścigane były ekskomuniką „*latae sententiae*”, z której zwolnienie zastrzeżone było papieżowi¹¹⁰. Tenże papież na soborze w Vien ustanawia *suspensę* „*ab officio et beneficio*” „*latae sententiae*” na zakonni-

¹⁰⁷ Por. *Sext.* I, 6, 40: „...decernimus, ut hi, qui praemissa de cetero praesumpserint, eo ipso sint et tamdiu maneat ab officio et beneficio quibuscumque suspensi, donec plene restituerint quidquid de bonis perceperint supra dictis...”

¹⁰⁸ Odnośnie terminów wskazujących na kary *latae sententiae*, por. Myrcha M., *Prawo karne*, II, 188—192, 160—198; Kurczyński P., *De natura et observantia poenarum latae sententiae*, Lublin 1938, 22—25.

¹⁰⁹ Por. *Sext.* II, 14, 1: „...si quis autem iudex ecclesiasticus ordinarius aut etiam delegatus, faciae suae prodigus et proprii persecutor honoris, contra conscientiam et contra iustitiam gravamen partis alterius in iudicio quicquam fecerit per gratiam vel per sordes, ab executione officii per annum noverit se suspensum, ad aestimationem litis parti, quam laeserit nihilominus condemnandus, sciturus, quod si suspensione durante damnabiliter ingesserit se divinis, irregularitatis laqueo se involvet secundum canonicas sanctiones, a qua non nisi per summum Pontificem poterit liberari, salvis aliis constitutionibus, quae iudicibus male iudicantibus poenas ingerunt et infligunt. Dignum est enim, ut qui in tot praesumit offendere poena multiplici castigetur”.

¹¹⁰ Por. *Clem.* V, 3, 1, §4: „...Quodsi odii, gratiae vel amoris lucri, aut commodi temporalis obtentu contra iustitiam et conscientiam suam, omiserint contra quemque procedere, ubi fuerit procedendum super huius modi pravitate, aut obtentu eodem, pravitatem ipsam vel impedimentum officii sui alicui imponendo, eum super hoc praesumpserint quoque modo vexare: praeter alias poenas, pro qualitate culpae imponendas eisdem, episcopus aut superior suspensionis ab officio per triennium, alli vero excommunicationis sententias eo ipso incurrant...”

ków za bezprawne pobieranie dziesięcin kościelnych im nie przysługujących. Zakonnicy nie posiadający beneficjów kościelnych karani są ekskomuniką „*laetae sententiae*”¹¹¹. Słowa: „*maneant, incurrant*” świadczą o karach „*laetae sententiae*”.

Zjawiskiem dość częstym w omawianym okresie jest posługiwanie się *suspensą* jako środkiem administracyjnym, służącym do zabezpieczenia przed mogącym powstać zgorzeniem, popełnieniem przestępstwa lub dla innych racji zmierzających do ochrony dobra publicznego. Wystarczy tu przytoczyć zarządzenie wydane przez papieża Aleksandra III (1159—1181) do arcybiskupa w Toledo, w myśl którego duchowny, wyświęcony przez biskupa, który zrzekł się swego stanowiska i godności, jest *suspendowany*, o ile to uczynił świadomie. Zarządzenie to dotyczyło święceń wyższych. Nie obejmuje ono święceń mniejszych łącznie z subdiakonatem a to z uwagi na to, że święcenia mniejsze mogą być udzielane przez duchownych nie posiadających sakry biskupiej. Duchowny, który przyjął święcenia wyższe w nieświadomości faktu, że biskup udzielający mu święceń zrzekł się stanowiska i godności, mógł uzyskać dyspensę od właściwego ordynariusza, jeżeli jego ignorancja nie była tego rodzaju, co w kanonistyce określa się mianem „*crassa vel supina*”¹¹².

4. Od soboru Trydenckiego do Konstytucji Piusa IX „*Apostolicae Sedis*” z dnia 12 października 1869 roku

Sobór Trydencki nie wprowadził istotnych zmian w karze *suspensy*. Potwierdzono na tymże soborze liczne *suspensy* dotychczas obowiązujące. Do nich zaliczyć należy *suspensę zawieszającą władzę biskupa udzielania święceń* za święcenia dokonane wbrew prawu i *suspensę od wykonywania czynności wpływających z przyjętych święceń*. Podmiotem tej ostat-

¹¹¹ Por. *Clem.* III, 8, 1: „Religiosi quicumque, ... sint, et tamdiu maneant ab officiis, administrationibus et beneficiis suis suspensi, donec destiterint et satisfecerint, ut superius est expressum. Quodsi religiosi huiusmodi administrationes vel beneficia non habeant: eo casu, quo alii supra dicti suspensionis, ipsi sententiam excommunicationis incurrant...”

¹¹² Por. X, I, 13, 1: „...Sane si ab eodem sacros ordines facte renuntiatione scienter quis receperit, quia indignum se fecit, executionem officii non habebit. Ubi autem non scienter, poterit, nisi crassa et supina fuerit, discretus pontifex dispensare”. Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 458, n. 372; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 331.

niej kary byli ci, którzy bezprawnie zostali wyświęceni¹¹³. Wymieniona suspensa ustanowiona została przez papieża Grzegorza X (1271—1276) na drugim soborze Lionńskim w roku 1274. Zaciągali ją na przeciąg jednego roku wszyscy, którzy ośmielili się świadomie lub pod wpływem ignorancji, określonej mianem „affectata”, święcić kleryków należących do obcych diecezji. Po ujawnieniu powyższej suspensy duchowni, podwładni biskupa zasuspendowanego, mogli być święceni bez jego zgody przez sąsiednich biskupów¹¹⁴.

Inną *suspensą*, przyjętą przez sobór Trydencki z do-tychczas obowiązującego prawa, była *suspensa zabraniająca duchownym wykonywania czynności wypływających ze święceń i piastowanego urzędu oraz posiadanego beneficium*. Przyczyną zaciągania tejże kary było nienoszenie przez tychże szat przynależnych stanowi duchownemu¹¹⁵. Wymieniona sankcja karna obowiązywała w Kościele od soboru w W i e n w 1314 r. i ustanowiona została przez papieża K l e m e n s a V (1305—1314)¹¹⁶.

Z dalszych suspens przejętych przez sobór Trydencki była *suspensa „ab beneficio aut ab ordine”* ustalona przez papieża Aleksandra III (1159—1181) na konkubinariuszy. W myśl zarządzeń tegoż papieża duchowni, po upomnieniu przez biskupa, jeśli w ciągu 40 dni nie usunęli konkubin, winni być obłożeni *suspensą „a beneficiis”*, a jeśli się nie poprawią — deponowani¹¹⁷.

¹¹³ Por. Conc. Trid. sess. 23, c. 8 *de ref.*: „Quomodo et a quo unusquisque promoveri debeat... Unusquisque a proprio episcopo ordinetur. Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei... nisi eius probitas ac mores ordinarii sui testimonii commendetur. Si secus fiat, ordinans a collatione ordinum per annum, et ordinatus a susceptorum ordinum executione, quamdiu proprio ordinario videbitur expedire, sit suspensus”.

¹¹⁴ Por. *Sext.* I, 9, 2: „Eos, qui clericos parochiae alienae absque superioris ordinandorum licentia scienter, seu affectata ignorantia... praesumpserint ordinare, per annum a collatione ordinum decernimus esse suspensos, his, quae iura statuunt contra taliter ordinatos, in suo robore duraturis...”

¹¹⁵ Por. Conc. Trid. sess. 14, c. 6, *de ref.*: „...propterea omnes ecclesiasticae personae quantumcumque exemptae... honestum habitum clericalem, illorum ordini ac dignitati congruentem... non detulerint, per suspensionem ab ordinibus ac officio, et beneficio ac fructibus ... coerceri possint ac debeant, constitutionem Clementis V in concilio Vienensi editam, quae incipit: *Quoniam innovando et ampliando*”.

¹¹⁶ Por. *Clem.* III, 1, 2: „Quoniam... sint eo ipso beneficiati videlicet a perceptione fructuum beneficiorum, quae obtinent, suspensi per annum...”.

¹¹⁷ Por. X, III, 2, 4; Conc. Trid. sess. 25, c. 14 *de ref.*: „...Si vero in delicto eodem cum eadem vel alia femina perseverantes secunda mo-

Do nowych *suspens* ustalonych na soborze Trydenckim zaliczyć należy: *suspensę „a pontificalibus”* na biskupów wykonywujących pontificalia w obcej diecezji¹¹⁸, *suspensę zabraniającą wykonywania czynności wyptywających ze święceń* na duchownych wyświęconych przez obcego biskupa bez zezwolenia i zaświadczenia własnego ordynariusza¹¹⁹, *suspensę „a pontificalibus”* na przeciąg jednego roku na biskupów święcących obcych duchownych i *suspensę* zawierającą w czynnościach wyptywających ze święceń na duchownych wyświęconych przez obcego biskupa¹²⁰, *suspensę „ab officio et beneficio”* na przeciąg jednego roku dla niższych prałatów udzielających bezprawnie dimisorii¹²¹.

5. Od Piusa IX do Kodeksu Prawa Kanonicznego

W omawianym okresie zasadniczych zmian w ustawodawstwie kanonicznym odnośnie *suspensy* nie da się zauważyć. Papię Pius IX (1846—1878) konstytucją „*Apostolicae Sedis*” z 12 października 1869 roku potwierdza wszystkie *suspensy* wydane przez sobór Trydencki, dodając dalszych siedem *suspens „laetae sententiae”*, zastrzeżonych Stolicy Apostolskiej¹²². Są nimi: *suspensa „a beneficiorum perceptione”*, wy-

nitioni adhuc non paruerint, non tantum fructus... sed etiam a beneficiorum ipsorum administratione... *suspendantur*, et si ita suspensi nihilominus eas non expellant... ac officiis et pensionibus, ... perpetuo priventur...”

¹¹⁸ Por. Conc. Trid. sess. 6, c. 5 *de ref.*: „Nulli episcopo liceat... pontificalia in alterius diocesi exercere ... Si secus factum fuerit, episcopus ab exercitio pontificalium, et sic ordinati ab executione ordinum sint ipso iure suspensi”.

¹¹⁹ Por. Conc. Trid. sess. 7, c. 10 *de ref.*: „... In maioribus vero ab executione ordinum ad beneplacitum futuri praelati sint ipso iure suspensi”.

¹²⁰ Por. Conc. Trid. sess. 14, c. 2 *de ref.*: „Et quoniam nonnulli episcopi ecclesiarum, ... clericali caractere insignire, et ad sacros etiam presbyteratus ordines promovere praesumunt, ... Contra faciens ab exercitio pontificalium per annum, taliter vero promotus ab executione ordinum sic susceptorum, donec suo praelato visum fuerit, ipso iure sint suspensi”.

¹²¹ Por. Conc. Trid. sess. 23, c. 10 *de ref.*: „...Concedentes autem dimissorias contra formam decreti ab officio et beneficio per annum sint ipso iure suspensi; Reiner E., *Suspension of Clerics*, 25—28; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 331; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 458, 459, n. 372, ad 4; Wernz F., *Jus decretalium*, VI, 210, n. 203.

¹²² Por. Pius IX, *const. Apostolicae Sedis* § 6, 2: „... quoscumque

mierzana kapitułom i konwentom za przekazywanie władzy prałatom nie przedkładającym kapitułom pism nominacyjnych wydanych przez Stolicę Apostolską¹²³. Podobnie ta kwestia uregulowana była poprzednio przez papieża Bonifacego VIII (1294—1303), tylko w nieco szerszym zakresie. Sankcją karną była suspensa zabraniająca przyjmowania dochodów z beneficjów¹²⁴.

Dalszą suspensą ustaloną przez papieża Piusa IX w Konstytucji „Apostolicae Sedis” była *suspensa zabraniająca biskupom udzielania święceń w ciągu trzech lat*. Zaciągali ją biskupi za udzielenie święceń duchownym bez tytułu kanonicznego albo z umową, że nowowyświęcony duchowny nie będzie domagał się od biskupa środków na utrzymanie¹²⁵. Suspensa ta jest potwierdzeniem identycznej sankcji karnej ustalonej przez papieża Grzegorza IX (1227—1241) na święcących z umową, że wyświęceni nie będą domagali się alimentacji od święcącego biskupa¹²⁶.

Trzecią suspensę stanowiło zawieszenie prawa udzielania święceń na przeciąg jednego roku. Powodem tej suspensy było wyświęcenie obcych kleryków lub własnych ale bez świadectw

alios Sacrosanctum Concilium Tridentinum suspensos — ipse iure esse decrevit. Nos parimodo *suspensionem eosdem obnoxios esse volumus et declaramus*”; Gasparri P., C. J. C., *Fontes*, III, 24, n. 552; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 459, n. 372, ad 5; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 331; Reiner E., *Suspension of Clerics*, 28—30.

¹²³ Por. *Const. Apostolicae Sedis*, § 5, n. 1: „*Suspensionem ipso facto incurrunt a suorum beneficiorum perceptione ad beneplacitum S. Sedis Capitula et Conventus Ecclesiarum et Monasteriorum alique omnes, qui ad illarum seu illorum regimen et administrationem recipiunt Episcopos aliosve Praelatos de praedictis Ecclesiis seu Monasteriis apud eandem S. Sedem quovis modo provisos antequam ipsi exhibuerint Litteras Apostolicas de sua promotione*”. Gasparri P., C. J. C. *Fontes*, III, 29, n. 552.

¹²⁴ Por. *Extr. Comm.* I, 3, 1: „...*Capitula vero, conventus ecclesiarum et monasteriorum ipsorum, et alii quicumque, ipsos absque huiusmodi dictae sedis literis recipientes, vel obedientes eisdem tamdiu sunt a beneficiorum suorum perceptione suspensi, donec super hoc eiusdem sedis gratiam meruerint obtinere...*”

¹²⁵ Por. *Const. Apost. Sed.* § 5, n. 2: „*Suspensionem per triennium a collatione Ordinum ipso iure incurrunt aliquem Ordinantes absque titulo beneficii, vel patrimonii cum pacto ut ordinatus non petat ab ipsis alimenta*”. *Fontes*, III 29, n. 552.

¹²⁶ Por. X, V, 45,3, „*Si quis ordinaverit... aliquem, promissionem vel iuramentum ab illo recipiens, quod super provisione sua non inquietet eundem, ordinator a collatione... per triennium... et ordinatus ab ordine suscepto, donec dispensationem super hoc per sedem apostolicam obtinere meruerint, noverint se suspensos*”.

właściwego ordynariusza miejsca, w którym przez pewien czas przebywał jego podwładny¹²⁷.

Papież Pius IX wymienioną suspensą potwierdza zarządzenie wydane przez papieża Innocentego XII (1691—1700) w Konstytucji „Speculatores” z dnia 4 listopada 1694 roku w omawianej wyżej materii¹²⁸.

Suspensą na rok czasu zabraniającą udzielania święceń karze papież Pius IX wymienioną suspensą potwierdza zarządzenie wydane przez papieża Innocentego XII (1691—1700) w Konstytucji „Speculatores” z dnia 4 listopada 1694 roku w omawianej wyżej materii¹²⁸. Suspensą na rok czasu zabraniającą udzielania święceń karze papież Pius IX wymienioną suspensą potwierdza zarządzenie wydane przez papieża Innocentego XII (1691—1700) w Konstytucji „Speculatores” z dnia 4 listopada 1694 roku w omawianej wyżej materii¹²⁸. Tutaj także papież Pius IX nawiązuje do zarządzenia wydanego przez papieża Piusa V (1566—1572) w Konstytucji „Romanus Pontifex” z dnia 14 października 1568 roku¹³⁰.

Suspensę dożywotnią zabraniającą wykonywania czynności wypływających ze święceń zaciągającą mocą samego prawa wyrzuceni zakonnicy, przebywający poza Zakonem¹³¹. Sankcję tę ustalił papież Urban VIII (1623—1644) dekretem z dnia 21 września 1624 roku¹³².

Na podstawie Konstytucji „Apostolicae Sedis” dożywotnią suspensą zabraniającą wykonywania czynności związanych ze

¹²⁷ Por. *Const. Apost. Sed.* § 5, n. 3: „*Suspensionem per annum ab ordinum administratione ipso iure incurrunt Ordinantes alienum subditum etiam sub praetextu beneficii statim conferendi, aut iam collati, sed minime sufficientis, absque Episcopi litteris dimissorialibus, vel etiam subditum proprium, qui alibi tanto tempore moratus sit, ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit, absque Ordinarii eius loci litteris testimonialibus*”. *Fontes*, III, 29, n. 552.

¹²⁸ Por. *Innocenty XII, const. Speculatores*, 4 nov. 1694, § 8: „...*Ordinans quidem a collatione ordinum per annum, Ordinatus vero a susceptorum ordinum executione... eo ipso suspensus sit...*”; *Gasparri P.*, *Fontes*, I, 501, n. 258.

¹²⁹ Por. *Const. Apost. Sed.* § 5, n. 4: „*Suspensionem per annum a collatione ordinum ipso iure incurrit, qui excepto casu legitimi privilegii, Ordinem Sacrum contulerit absque titulo beneficii vel patrimonii clerico in aliqua Congregatione vivanti, in qua solemnis professio non emittitur, vel etiam religioso nondum professio*”. *Fontes*, III, 29, n. 552.

¹³⁰ Por. *Pius V, const. „Romanus Pontifex”*. 14 oct. 1568, § 3: „...*ac contrafacientes per annum a praestatione talium Ordinum ipso iure suspendimus*”, *Gasparri P.*, *C. J. C. Fontes*, I, 230, n. 129.

¹³¹ Por. *Const. „Apost. Sedis”*, § 5, n. 5: „*Suspensionem perpetuam ab exercitio ordinum ipso iure incurrunt Religiosi eiecti, extra religionem degentes*”. *Fontes*, III, 29, n. 552.

¹³² Por. *Urban VIII, S. C. C. decr.* 21 sept. 1624, § 10: „*Item, ut eiecti extra Religionem degentes sint perpetuo suspensi ab exercitio Ordinum, sublata Ordinariis locorum facultate dictam suspensionem relaxandi aut moderandi*”. *Gasparri P. C. J. C. Fontes*, V, 233, n. 2454.

święceniami karani byli i to mocą samego prawa, wszyscy, którzy świadomie przyjęli święcenia od ekskomunikowanych, zasuspendowanych lub obłożonych interdyktem po wyroku stwierdzającym lub skazującym na powyższe kary, jak też od notorycznego heretyka lub schizmatyka. Ci, którzy w dobrej wierze przyjęli święcenia od osób wyżej wymienionych są *zasuspendowani* i wobec tego nie mogą korzystać z władzy święceń, dopóki nie zostaną uwolnieni z suspensy przez papieża¹³³. Papież Pius IX i w tej materii nawiązuje do dawnego prawa, wydanego na soborze Laterańskim trzecim w roku 1179, w myśl którego święcenia udzielone przez heretyków uznaje się za nieważne, a za przynależność do schizmy wymierza się suspensę zabraniającą wykonywania czynności wypływających ze święceń¹³⁴.

Suspensę zabraniającą wykonywania czynności z przyjętych święceń na czas nieokreślony do uznania Stolicy Apostolskiej zaciągali mocą samego prawa wszyscy duchowni świeccy, którzy przybyli do Rzymu i tam mieszkali ponad cztery miesiące, jeśli przyjęli święcenia od niewłasnego biskupa ordynariusza bez zgody kardynała Wikariusza Wiecznego Miasta. Sankcja ta dotyczyła także i tych, którzy nie złożyli uprzednio egzaminu przed Wikariuszem Miasta Rzymu, jak też i tych, którzy wyświęceni zostali przez własnego ordynariusza, jednakże na wymienionym egzaminie odpadli. Objęci byli tą karą także i duchowni należący do sześciu diecezji podmiejskich, jeżeli byli święceni poza własną diecezją bez zgody kardynała Wikariusza Wiecznego Miasta. Biskupi udzielający święceń zaciągali *suspensę* zabraniającą wykonywania pontyfikaliów na przeciąg jednego roku¹³⁵.

¹³³ Por. *Const. „Apost. Sedis”* § 5, n. 6: „*Suspensionem ab Ordine suscepto ipso iure incurrunt, qui eundem ordinem recipere praesumpserunt ab excommunicato, vel suspenso, vel interdicto nominatim denunciatis, aut ab haeretico vel schismatico notorio: eum vero qui bona fide a quopiam eorum est ordinatus, exercitium non habere ordinis sic suscepti, donec dispensetur, declaramus*”.

¹³⁴ Por. X, V, 8, 1: „... ordinationes ab Octaviano et Guidone haeresiarchis... factas, et ab ordinatis ab eis, irritas esse censemus. ... Illos vero, qui sponte iuramentum de tenendo schismate praestiterint, a sacris ordinibus et dignitatibus decernimus manere suspensos”.

X, V, 8, 2: „... quem a schismatico asseris ordinatum, ab officio poteris repellere, incunctanter, nisi legitime probaverit secum fuisse misericorditer dispensatum et ab ea persona, quae super hoc potestatem habuerit dispensandi”.

¹³⁵ Por. *Const. „Apost. Sedis”* § 5, n. 7. *Fontes*, III, 29, n. 552 *S. C. C. decr.* 21 sept. 1624, *Fontes*, V, n. 2454. *Card. Vicarius sub Clemente VIII, edict.* 24 nov. 1603; *Card. Vicarius sub Bene-*

Zaznaczyć należy, że wszystkie wyżej wymienione suspensy ustanowione Konstytucją „Sedis Apostolicae” były karani „latae sententiae”, zwolnienie z których zastrzeżone było papieżowi.

Po wydaniu Konstytucji „Apostolicae Sedis” w dniu 12 października 1869 roku ustanowione były nowe suspensy. Do nich zaliczyć należy suspensę „latae sententiae”, przewidzianą w konstytucji papieża Piusa IX „Romanus Pontifex” z dnia 28 sierpnia 1873 roku, zabraniającą wykonywania pontyfikaliów biskupom. Przyczyną zaciągnięcia jej było przyjęcie prałatów bez pism papieskich przez biskupów¹³⁶. Papież Leon XIII (1878—1903) karze *suspensą „a divinis”*, zaciąganą mocą samego prawa kapłanów misjonarzy obrządku łacińskiego, którzy namową, radą, pomocą doprowadzają katolików obrządku wschodniego do przyjęcia obrządku łacińskiego¹³⁷. Św. Kongregacja Soboru ustanowiła *suspensę „a divinis”* na kapłanów i suspensę „*ab ordine*” na niższych duchownych, zaciągane mocą samego prawa za handel stypendiami mszalnymi¹³⁸. Ta sama Kongregacja Soborowa karze duchownych suspensą „latae sententiae” zabraniającą wykonywania czynności wypływających ze święceń i z jakiegokolwiek urzędu lub beneficium posiadanego przez duchownych, którzy biorą udział w walkach i wojnach publicznych bez zezwolenia prawowitej władzy kościelnej, opuszczając miejsce swojej rezydencji lub też dobrowolnie zaciągnęli się do wojska, albo odważyli się kierować działaniami wojennymi¹³⁹.

dicto XIV, *edict.* 20 mart. 1743; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 460, dop. 2.

¹³⁶ Por. Pius IX, *Const.* „Romanus Pontifex” 28 aug. 1873, § 11: „Si vero aliqui ex praedictis Episcopali caractere sint insigniti, in poenam suspensionis ab exercitio Pontificalium, et interdicti ab ingressu Ecclesiae ipso facto, absque ulla declaratione incidunt, S. Sedi pariter reservatam”. *Fontes*, III, 76, n. 565.

¹³⁷ Por. Leo XIII, *litt. ap. Orientalium dignitas*, 30 nov. 1894, *Fontes*, III, 454, n. 627.

¹³⁸ Por. S. C. C. *dec. Vigilanti studio*, 25 maii 1893, „... Praesenti itaque decreto stauunt, ut in posterum, si quis ex sacerdotali ordine contra enuntiata decreta deliquerit, *suspensionem a divinis* Sanctae Sedi reservatae ipso facto incurrendae obnoxius sit: clericus autem sacerdotio nondum initiatus eidem suspensioni quoad susceptos ordines similiter subiaceat, et inhabilis praeterea fiat ad superiores ordines recipiendos: ...”. *Fontes*, V, 718, n. 4286.

¹³⁹ Por. S. C. C. *decr. Inperturbationibus*, 12 iul. 1900: „ab ordinum et graduum exercitio, et a quolibet ecclesiastico officio et beneficio suspensus illico et ipso facto maneat; ...”. *Fontes*, VI, 789, n. 4311; Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 460, n. 372; Michiels G. *De delictis et poenis*, III, 331; Reiner E., *Suspension of Clerics*, 28—30.

6. Kodeks Prawa Kanonicznego

Kodeks Prawa Kanonicznego zatrzymał w zasadzie dawne kary, dodając nowe i tak w kanonie 2341 przewidział *suspensę „ab officio”* na duchownego bezprawnie pozywającego do sądów świeckich osoby, posiadające niższą godność od biskupiej a cieszące się przywilejem „fori”. W kanonie 2366 ustalona została sankcja *suspensy „a divinis”* na kapłana ośmielającego się słuchania spowiedzi bez uprzedniego uzyskania jurysdykcji do tejże czynności; *suspensę zabraniającą słuchania spowiedzi* na spowiednika ośmielającego się bezprawnie udzielać rozgrzeszenia od grzechów zastrzeżonych. W kanonie 2371 widnieje sankcja *suspensy generalnej* na duchownych promujących lub promowanych do święceń w sposób symoniacki lub w tenże sposób sprawujących lub przyjmujących sakramenta św. *Suspensą ogólną* ściga prawodawca kościelny w kanonie 2386 zakonników posiadających święcenia wyższe a uciekających z zakonu. *Suspensa „a divinis”* widnieje w kanonie 2400. Zaciągają ją duchowni ośmielający się składać rezygnację na ręce osób świeckich z urzędów, beneficjów lub godności kościelnych. Za zaniebdanie przyjęcia przepisanej prawem benedykcji karani są *suspensą zawieszającą w jurysdykcji* opaci i prałaci niezależni, jak to przewiduje kanon 2402¹⁴⁰. *Suspensy „latae et ferendae sententiae”*, obowiązujące na podstawie Kodeksu, podamy na końcu niniejszej rozprawy.

(C. d. n.)

SUMMARIUM

De suspensione

Recta ordinatio societatis exigit ut auctoritas legitima societati perfectae praeposita non tantum proprios officiales seligat eorumque jura et obligationes definiat, sed etiam ut officiales iuribus sibi concessis abutentes ad tempus vel in perpetuum ab officio removeat. Hinc mirum non est quod Ecclesia quoque ab initio in clericos delinquentes et subditos scandalum praebentes pronuntiavit depositionis vel suspensionis poenam. Origo suspensionum quoad potestatem illas infligendi ab ipso Christo Domino est repetenda. Institutio singularum suspensionum est ab Ecclesia, quae successu temporis illas suis canonibus ad certam determinatamque formam rededit.

I. In Ecclesia ab initio apparent duae poenae contra clericos, altera gravior qua quis proprio officio privatur (depositio), altera levior qua quis eodem fungi prohibetur (suspensio); haec autem primae succedit veluti eiusdem mitigatio. Ante saeculum sextum non pauca documenta

¹⁴⁰ Por. Roberti F., *De delictis et poenis*, I, 460, 461 n. 372; Michiels G., *De delictis et poenis*, III, 332.

ecclesiastica inveniuntur, in quibus sub diversis nominibus agitur de poena qua aliquis sacerdos vel diaconus prohibetur fungi munere ecclesiastico: ita v. g. in Canonibus Apostolorum, in concilio Ancyrano, in epistolis S. Clementis et S. Cypriani. Hoc tempore suspensio intelligitur ab officio et ab ordine, cum iuxta normas Concilii Chalcedonensis, quilibet clericus semper intuitu alicuius officii ordinaretur. Hac aetate iam apparent tamen suspensiones partiales: Conc. Nicaenum (a. 325) loquitur de suspensione ab officio episcopali, salvis juribus presbyteralibus, Conc. Carthaginensae IV (a. 398) iubeat episcopum qui illegitime ordinaverit privari ordinandi potestate; quinimo inveniuntur prima vestigia suspensionis a beneficio. Concilium Carthaginense IV iubet stipendiis privari clericos, qui, sine legitima causa, neglexerint vigiliis.

2. A sexto circiter saeculo suspensio iam saepius vocari incipit nomine proprio et natura eius specificè propria, qua ab excommunicatione partiali et ab interdicto ab ingressu ecclesiae distinguitur, magis definitur. Suspensiones partiales, quibus votantur certa iura ordini vel officio inhaerentia, fiunt frequentiores. Suspensio, quae eatenus semper ut poena vindicativa, circa saec. VI coepit irrogari etiam tamquam censura usque ad emendationem, non tantum ut ferendae sed etiam ut latae sententiae, vel tamquam provisio mere administrativa.

3. Saeculo XII et sequenti, cum iure Decretalium, magnam evolutionem suspensio nacta est. Imprimis, ceteris denominationibus derelictis, solummodo adhibentur verba propria „suspensio”, „suspendere” ad significationem eiusmodi poenam. Postquam praetera Concilium Lateranense III a. 1179 declaravisset titulum ordinationis ac statuisset quempiam posse ordinari quin eidem simul aliquod officium conferretur, naturali modo suspensio ab officio distincta est a suspensione ab ordine. Insuper cum eodem tempore maximam evolutionem habuissent beneficia, suspensio a beneficio proprius definita est. Cum vero poenae possent uniri, effecta est quoque suspensio totalis seu ab officio et beneficio. Ex eiusmodi fundamentalibus partitionibus derivatae sunt innumerae partiales suspensiones. Ita ex suspensione ab ordine derivantur suspensiones a pontificalibus, a potestate confirmandi episcopum, ordinandi, conferendi presbyteratum vel diaconatum, vel tonsuram, ab ordine sacerdotali, a divinis, a Missarum celebratione, a praedicatione etc. A suspensione ab officio oriuntur suspensiones ab usu pallii, conferendi beneficium, ferendi suffragium, ab administratione spiritali vel temporalis, a potestate recipiendi membra in ordinem religiosum etc. Ex suspensione a beneficio habitae sunt suspensiones a parte redditum, vel ab uno e pluribus beneficiis. Innocentius III a. 1214 definivit non solum interdictum, sed suspensionem quoque et excommunicationem, esse censuram. Hac aetate suspensio latae sententiae communis facta est, et late adhibita a pontificibus Gregorio IX, Bonifacio VIII et Clemente V. Frequentiores etiam fiunt suspensiones tamquam provisiones administrativae ad evitanda scandala, praevenienda crimina et ob alias boni publici rationes.

4. Concilium Tridentinum naturam suspensionis non immutavit. Plures existentes suspensiones confirmavit, alias vero addidit, v. g. suspensionem a susceptis ordinibus in ordinatos sine legitimis dimissoriis, ab officio et beneficio per annum in praelatos inferiores concedentes illegitimas dimissorias.

5. Pius IX constitutione Apostolicae Sedis 12 oct. 1869 omnes suspensiones a Concilio Tridentino latas confirmavit atque alias septem latae sententiae ac Romano Pontifici reservatas addidit. Novissimo

tempore Pius IX decrevit novam suspensionem a ponticalibus latae sententiae in Episcopos recipientes praelatos sine litteris apostolicis. Leo XIII statuit suspensionem a divinis ipso facto in sacerdotes missionarios ritus latini, qui consilio auxiliorum inducant orientales ad amplectendum ritum latinum. S. C. Concilii addit unam suspensionem a divinis, et alteram ab ordinum et gradum exercitio, a quolibet officio et beneficio.

6. Codex J. C. plerumque antiquas suspensiones retinet et novas quasdam addit, v. g. in can. 2341, 2366, 2371, 2386, 2400, 2403. Varias suspensiones latae et ferendae sententiae vi Codicis vigentes indicavimus in fine tractatus.